

DEPORTATIE VAN HONDERDEN JODEN

1945
Na de bevrijding kregen de Joodse Philips-meisjes in Zweden een rondvaart aangeboden.

FOTO JULIETTE CRONHEIM-COHEN

1990
45 jaar na de oorlog kan Gerda Frits Philips persoonlijk de hand schudden.

„Het was een staat binnen een staat. Later perkten de Duitsers de zelfstandigheid in.”

Philips betaalt de SS 3 gulden per ongeschoolde gevangene in de werkplaats en 4,50 gulden voor een geschoolde. Aanvankelijk krijgen de gevangenen ook betaald, maar de kampcommandant zet betaling al snel stop om te voorkomen dat bewakers met het verdiende geld worden omgekocht. De dagelijkse leiding is in handen van enkele gewiekste politieke gevangenen, die zoveel mogelijk gevangenen aan het werk proberen te krijgen en te houden. Ze trekken zich het lot van de Joodse vrouwen aan de andere kant van het prikkeldraad aan en verzinnen een lijst om hen in de werkplaats te krijgen. Het *Fingerspitzengefühl* van Joodse vrouwen zou bij uitstek geschikt zijn voor het pre-

cisiewerk bij het maken van radio-buizen. Gerda meldt zich aan. „Er waren er zo veel die wilden werken, omdat ze zich realiseerden dat dit hen zou kunnen behoeden voor verder transport.”

Westerbork

De vrouwen moeten eerst een soldeertest doen. Zoals van tevoren afgesproken laat Philips iedereen slagen. Zelfs de onhandige en verlegen Gerda, die net 16 is. Als haar pleeggezin naar Westerbork wordt getransporteerd, smeekt Gerda of ze mee mag, maar haar pleegmoeder houdt dat tegen. „Moekie zei dat als ik in Vught bleef en voor Philips zou werken, er hoop was dat ik zou overleven.” Degenen die de mensen voor het Philips-Kommando selecteren, hebben een moeilijke taak. Jochems: „Later zei de technische

leider van de gevangenis dat het een van de zwaarste banen uit zijn leven is geweest. Degenen die ze afwezen, gingen een onzeker bestaan tegemoet.”

In totaal hebben 3100 mensen deel uitgemaakt van het Philips-Kommando, onder wie vijfhonderd Joodse vrouwen en honderd Joodse mannen.

In november 1943 komt ook Elly Vleeschhouwer bij het Philips-Kommando. Ze is gescheiden van haar familie, die vanuit Vught naar Auschwitz is getransporteerd. „Het was niet fijn in het kamp, maar we bleven in ieder geval in Nederland,” vertelt de nu 91-jarige Vleeschhouwer. „Elke dag moesten we vroeg opstaan en radiolampen maken. We hadden veel steun aan elkaar. De opzichtster was een Nederlandse vrouw. Ze kon behoorlijke straffen uitdelen, maar ik heb gelukkig nooit slaag gehad.”

Het leven bij het Philips-Kommando is iets aangenaamer dan dat van de andere gevangenen in Kamp Vught. En voor de Joodse medewerkers betekent het lange tijd vrijstelling van deportatie naar de nazivernietigingskampen. In juni 1944, kort na D-day, lijkt het geluk op. De Joodse vrouwen en mannen van het Philips-Kommando worden als laatste joodse groep uit Vught naar Auschwitz gedeporteerd. 5 dagen zitten ze als vee in de treinwagons. Vleeschhouwer: „Toen we in Auschwitz kwamen, beschouwden ze ons als goede werknemers die niet meteen vermoord mochten worden. We kregen een kampnummer getatoeëerd. Ik zag rook uit schoorstenen komen,

‘Ze kon flink straffen, maar ik heb gelukkig nooit slaag gehad’

maar wist toen nog niet wat er in Auschwitz gebeurde. We wisten niet beter dan dat we daar ook moesten werken.”

Bij elke trein die in Auschwitz aankomt, wordt het merendeel van de gevangenen direct doorgevoerd naar de gaskamers. Dat lot blijft de Philips-meisjes bespaard. Gerda in haar memoires: „Er was nog nooit een groep in zijn geheel zonder voorafgaande ‘selectie’ binnengekomen, zoals wij. Naar wij niet lang daarna hoorden, was ook dit het werk van onze beschermengel, het Nederlandse bedrijf Philips.”

Al snel wordt duidelijk waarom hun levens gespaard worden. De vrouwen worden overgeplaatst naar Reichenbach, om in de fabriek van het Duitse elektronica-concern Telefunken te werken. Jochems: „Er waren smeebedes van Telefunken omdat ze te weinig personeel hadden. Dwangarbeiders waren dringend nodig.” In Reichenbach zijn de omstandigheden aanzienlijk beter dan in

Auschwitz. De Philips-vrouwen krijgen drie maaltijden per dag en doen hetzelfde werk als in Vught.

Als de geallieerden oprukken, lopen de Philips-meisjes de beruchte dodenmarsen van kamp naar kamp. Na de bevrijding komen ze in Zweden terecht. Uitgeput, verzwakt, uitgehongerd. Gerda weegt slechts 32 kilo en is doodziek. Ze overleeft ternauwernood; haar hele familie is dood. Vele jaren later ontmoette Gerda, die in 1999 overleed, haar beschermengel Frits Philips. Zijn oudste dochter krijgt vandaag het eerste exemplaar van het boek overhandigd.

Philips zelf verklaarde later dat de merkwaardigste oorlogsactiviteit van zijn bedrijf het werk in Kamp Vught is geweest. „Er werd na de oorlog niet veel over gesproken bij Philips,” zegt Jochems.

„In de discussie in Nederland werd Philips al snel in de hoek van het foute kamp geduwd. Enkele joodse mensen zeggen ten onrechte: Philips heeft aan ons verdiend. Maar de meesten zijn het bedrijf buitengewoon dankbaar.”

Dat geldt ook voor Elly Vleeschhouwer. „Ik heb mijn leven aan Philips te danken. Anders had ik het verhaal niet kunnen navertellen. Sommigen zeggen dat Philips het alleen voor zichzelf gedaan heeft. Dat kan me niet schelen. Daardoor ben ik de oorlog doorgekomen.”

**‘Philips-meisje van kamp Vught. Haar levensverhaal’,
Sanne van Heijst, Uitgeverij Atlas Contact.**